

Szőke Péter*

Koltay András: *Sajtószabadság. Egy közös európai eszme szabályozása*

„A vélemény a világ királynője”
(Blaise Pascal)¹

„A közösségi média egyrészt öröndetes jelenség, másrészt azonban olyan féleszűek légióinak is jogot ad a megszólalásra, akik korábban csak a kocsmában beszélgettek [...], anélkül, hogy a közösségnek ártanának, és hamar elhallgattatták őket. Most [...] ugyanolyan joguk van megszólalni, mint egy Nobel-díjasnak”
(Umberto Eco)²

Az ORAC Kiadó gondozásában jelent meg 2024-ben Koltay András fenti című monográfiája. A szerző a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnöke. Gyakorlati szakember, aki egy fontos, hatósági feladatokat is ellátó közintézmény élén állva olyan döntéseket hoz, amelyek azért kerülhetnek a közfigyelem középpontjába, mert éppen a közfigyelmet irányítók és formálók a címzettjei. A szerzőnek nyilván nincs szüksége erre a dicséretre, de az a szellemi apparátus és kutatómunka, amellyel a kötetet megírta, ámulatba ejt. Nem csupán arról van szó, hogy uralhatatlannak látszó mennyiségű hazai, tagállami, európai uniós, amerikai és nemzetközi jogszabályt és esetjogot kezel könnyedén, hanem az általa választott jogterület fejlődését társadalmi és kulturális összefüggésben, imponáló referenciakészlet birtokában segít megérteni. Tárgyalási módja alapvetően az európai jogi megközelítés és kultúra talaján áll, amelynek természetes részeként, sőt, gyarapítójaként hivatkozik újra és újra a hazai szabályozásra. Pillantása mégsem áll meg az Európai Unió határainál, hanem az angolszász jogot célba veszi, amelyet a brexit óta már nemcsak az Atlanti-óceán, hanem a La Manche csatorna is elválaszt a kontinentális jog világától. Az eszmék azonban össze is kötnek. A mű komparatív szemléletének és módszerének köszönhetően az egyik, kirajzolódó tanulság ez: a sajtószabadság európai és amerikai eszméje a különböző hangsúlyok ellenére elválaszthatatlanok genezisükben és evolúciójukban egyaránt.

Koltay könyvében a feltett kérdések talán fontosabbak, mint a válaszok. A szerző látható élvezettel lubickol a technikai és társadalmi változások által alakuló valóságban. A dilemmáknak se szeri, se száma – a válaszok pedig újabb kérdéseket szülnek. Rögtön a címben szerepel az első: vajon összefér-e, s ha igen, hogyan ez a két fogalom: eszme és szabályozás? Ha az eszme a szabadság, akkor ki mit ért alatta? A mélyebb kérdésekre Koltay nemcsak jogtudósoknál és legfőbb bírónál, hanem filozófusoknál és szociológusoknál is keresi a választ. A szerző egyik állítása az, hogy a sajtószabadság mint közös európai eszme létét egyrészt bizonyossá teszi, hogy vala-

mennyi ország megküzdött érte; másrészt pedig a reá alkotott és alkalmazott, sokrétű joganyagból ki is rajzolódik ennek képe. Mindehhez hozzáteszi, hogy az eszme az európaiságon kívül a nemzeti identitásoktól is elválaszthatatlan. Az identitást a szerző történeti kategóriaként értelmezi. A jelenlegi német alkotmányos identitást például a nácizmus, az antiszemitizmus és a háború megtagadása: ennek része a sajtószabadságnak az a felfogása, amelynek az állami ellenőrzés nem, viszont az emberi méltóság tiszteletben tartása korlátját képezi. De erős identitásképző eleme a szólás és sajtószabadság az angolszász alkotmányosságnak is. Sőt, illusztrálhatná ezt a magyar történelem két forradalma, amelyben sokan egyenesen életüket adták érte. A magyar szabadságharc nem kis részben az áprilisi törvényekben foglalt vívmányok, köztük a sajtószabadság megvédéséért indult.

A szerző a kötet bevezetőjében kitér, később pedig visszavisszatér a szóban forgó szabadságok lehetséges definícióira. Nyomban világossá teszi, hogy a sajtószabadság nem biztosítható egyedül sem az írott, sem az esetjog eszközeivel. Mert a sajtószabadság a társadalom közös élménye – adja meg saját, elegáns definícióját a szerző. A közös élményt viszont sok körülmény képes elrontani, amelyek nem feltétlenül kizárólag jogi jellegűek, hiszen a sajtószabadság kulturálisan meghatározott valóság.

A sajtószabadság keresése az egyensúly keresése – ez a könyv egyik vezérmotívuma. Egyensúlyt kell találni egyén és közösség érdekei között. A kifejezés szabadsága és akár sérülékeny csoportok emberi méltóságának védelme között.

A kötet szerkezete egyszerű. Öt fejezetben négy témára tagolódik, amelyek a szólás, a sajtó, a média és a platformok szabadságát és a rájuk vonatkozó jog. (Egybefűzhetők a 'közlés szabadsága' kategóriájával, amely az 1789-es, máig hatályos Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata 11. cikkében már szerepel.) Ez a négy szabadság, négy fogalom történetileg egymásra épül. Jonathan Sacks gondolata köszön vissza: az emberiség

* Szőke Péter, kutató, Közgazdasági Kutatási Főosztály, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.

¹ Gondolatok 82.

² La Stampa, 2015. június 15.

történelmének igazi forradalmi a kommunikáció forradalmi: a képiírás, betűírás, papirusztekercs, kódex, könyvnyomtatás, újság, rádió és televízió, s végül az internet feltalálása mind a tudás demokratizálását jelentették. A könyvnyomtatás nélkül elképzelhetetlen lett volna a reformáció, a hírlapok nélkül a nemzetállam. Az internet és a közösségi média következményei egyelőre beláthatatlanok. Vajon a demokrácia továbbfejlődésének, vagy valami másnak áll majd a szolgálatába? Netán a demokráciát felváltó hipnokrácia és a *post-truth* korába léptet, amint Jianwei Xun bestsellere sugallja? A szerző világosan érzékelteti a lehetséges fordulatot: az internetes platformok minden korábbinál bonyolultabb szabályozásában elmozdulás figyelhető meg a szabadság biztosítása felől az emberi méltóságot védő korlátozások felé. Figyelemre méltó az új pápa névválasztásának magyarázata: ahogyan XIII. Leó az ipari forradalom, úgy XIV. Leó a digitális forradalom jelentette kihívásokra akar a társadalmi igazságosságnak megfelelő válaszokat javasolni.

Az evolúció iránya más tekintetben is határozott: a szólás-szabadság alig, a sajtó egyszerűbb, a médiaszolgáltatások részletesebb és szigorúbb nemzeti, míg végül az online platformok szabályozása főként uniós jogi – és azt inkább csak kiegészítő – tagállami szabályozás alá esik. A szerző hamar lelövi a poént: a meglévő jogi kereteket alkalmasnak tartja a hagyományos média szabályozására, de az online platformokra nem.

A szólás-szabadság mint a sajtószabadság eredete jelenik meg írásában. Történelmileg és fogalmilag is megelőzi az utóbbit. Már a szólás-szabadság sem volt soha korlátlan, és e korlátok is tovább élnek majd a média vonatkozásában. Koltay gazdag filozófiai hivatkozással alapozza meg az olyan fogalmak használatát és a közöttük lévő dialektikus kapcsolatot, mint szabadság, korlátok, felelősség, igazság, egyén, közösség, állam, demokrácia stb. Könyvének lapjain olyan nevek sorakoznak, mint Milton, J. S. Mill, Macaulay, Kirkegaard, Bentham. A szólás-szabadság értelmezhető az objektív igazság győzelemre segítésének eszközeként (Milton), vagy az igazság kereséseként a szabad vita révén (Kirkegaard); vagy épp azért van rá szükség, mert soha nem lehetek biztos abban, hogy nekem van igazam, és az igazság talán csak az üldöztetés kohójában válik világossá (Mill). Az egyik póluson az igazság transzcendens, a másikon annak technikai definíciója áll. A szerző a filozófiai megalapozáson túl a szólás-szabadság és a demokratikus közélet összefüggését is részletesen tárgyalja: annak legfőbb célja és értelme, hogy az állampolgár részt vegyen a közügyek megvitatásában és eldöntésében.

A szerző a szempontok szerteágazó kifejtése és ütköztetése után szintézisért a legfelsőbb bírói fórumokhoz, az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Unió Bírósága és az USA Legfelsőbb Bírósága esetjogához fordul, az utóbbihoz csak tekintés gyanánt, a tanulságos különbségeket és egyezéseket keresve. Az amerikai Legfelsőbb Bíróság minden érvet egybeolvaszt, de talán a demokrácia szempontjait helyezi súlypontba, míg az EJEB mind az egyéni szabadságot, mind a közvitát támogatja.

Már ebben a fejezetben foglalkozik a szerző a gyűlöletbeszéd kérdésével, amely azután végigvonul a másik három nagy terület tárgyalásán is. A nyugati társadalom elvben nem vitatja, hogy az emberi méltóság alapértékként védendő. De hogy

mi tartozik ide, és a védelem hogyan valósuljon meg, az vita tárgyát képezheti. Ameddig az érték-közösség fennáll és kifejezésre is jut, addig a jogi szabályozás másodlagos. A mások méltóságát nem tisztelők kisebbségben maradnak, vitában elhallgattathatók. Ám ha a közmegegyezés gyengül arról, hogy milyen értékekre épüljön a társadalom, a korábban szélsőségesnek tartott vélemények képviselői akár többségbe is kerülhetnek. Európa és Amerika némileg különböző módokon reagál a veszélyre: az előbbi a gyűlöletbeszédet tiltással kezeli, míg az USA jogrendszere és kultúrája ettől idegenkedik.

A szólás-szabadság – és mindenfajta szabadság – szabályozása nem lehet más, mint az egyensúlykeresés művészete például az én szabadságom és a másik magánszférája védelme között. Ezt fejezi ki az EJEB ítéleteiben kikristályosodott, immár mindenféle emberi és polgári jog korlátozás legitimitásának hármas feltétele: arányosság, célszerűség, szükségesség. A szerző számos példát idéz a vonatkozó esetjogból, keresve bennük a közös elemeket, elveket. Ezek megegyezhetnek a tagállamokban megjelenő szabályozási elemek és elvek metszetével, de időnként túl is léphetnek ezeken. A gyűlöletbeszédet így például minden európai állam tiltja, jóllehet a fogalomnak nincs közös jogi meghatározása. A holokausz vagy más népiirtások tagadását ugyanakkor nem minden tagállam kriminalizálja: ahol mégis, ott Strasbourg a negacionista megnyilvánulásoktól megtagadja a védelmet.

A jogalkotó a sajtószabadság szabályozásakor számtalan kihívással néz szembe. Ki e szabadságjog alanya? A hivatásos újságíró, netán az amatőr blogger is? Vajon az újságíró a lapszerkesztővel vagy a tulajdonossal szemben is megilleti? A médiabirodalomnak is kijár vajon, aki túlhatalmát talán éppen szabad vélemények elhallgattatására használhatja? Még ezt megelőzően: hogyan határolható el egymástól a szólás- és a sajtószabadság? Tartalmuk egybeesik-e, vagy esetleg a média intézményeitől több felelősséget várhatunk és ezért magasabb etikai követelmények elé állíthatjuk, mint az utcai szónokot? Az európai sajtószabadság-felfogásban megjelenik a társadalmi felelősség, míg az amerikai döntően libertárius.

A sajtó- és médiaszabadsággal kapcsolatos másik *leitmotiv* a többletfelelősséggel járó többletjogok kérdése, különösen az a nézet, miszerint azt a médiumot illeti meg a szabadság magasabb foka és fokozott védelme, amelyik közérdekű tartalmat szolgáltat. A különböző jogeseti és szabályozási példákból azonban kiderül, hogy effajta alkat a jog nem írhat elő és nem is támogathat anélkül, hogy a diszkrimináció ingoványos talajára ne tévedne. Másrészt ismételten felmerül a felelősség nélküli hatalom problémája, amellyel a sajtó és a média mint a 'negyedik rend' rendelkezik és visszaélhet (Baldwin, Kiplin, Macaulay). Ehhez hasonlóan, vörös fonalként húzódik végig a kötetben annak felismerése, hogy a megannyi, részben ellentétes szempont közötti egyensúlyozás során a tényleges jogok tartalmát inkább a bírói esetjog, mint írott normák határozzák meg – és ez a kontinentális jogra is igaz.

Felvetődik az uniós és a tagállami szabályozás viszonyának hatásköri kérdése. Annak ellenére, hogy az Alapjogi Charta 11. cikke kodifikálja a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságát, valamint a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének védelmét, a szabályozás és annak érvényesítése tagállami hatáskörben marad.

A szólásszabadság felől az online platformok felé haladva egyre növekvő volumenű és bonyolultságú szabályozással találkozunk. A legjobb sajtótörvény az, ha nincs sajtótörvény – a klasszikus liberális felfogás szerint. A médiaszolgáltatókra engedélyezési eljárás bevezetése legitim lehet, de teljes platformok, weboldalak, csatornák betiltása a strasbourgi bíróság gyakorlata szerint már nem. Kivéve, ha szankció alá eső orosz hírportálról van szó. Ezeket uniós és tagállami jogszabályok rendre betiltják, s ezek az intézkedések át is mennek a bíróságokon. A kérdés úgy merül fel, hogy ezek a médiumok ténylegesen vajon nem orosz állami szervek-e, fizetett tisztviselőkkel, akik propagandát terjesztenek, tényleges újságírói tevékenység nélkül.

A sajtóbirodalmak kialakulása is veszélyes lehet a sajtószabadságra, amennyiben a pluralizmus ellen hat. Silvio Berlusconi olasz médiamogul a kilencvenes években politikai karrierbe kezdett, és többször is sikerrel indult választásokon a miniszterelnökségért, miközben a médiapiac és a nyilvánosság jelentős része felett ellenőrzést gyakorolt. A német alkotmánybíróság ítélete szerint az állam köteles fellépni a monopóliumok kialakulása ellen ezen a területen is.

A szerző tárgyalja az etikai normák kérdését és azt, hogy ezek jogi úton kikényszeríthetők-e, illetve szerephez jutnak-e bírói ítéletekben. Felmerül, hogy a médiával szemben magasabb etikai elvárásokat lehessen támasztani, mint az utcai szónokokkal szemben. Vagy, ellenkezőleg: az utcai szónoktól is magas etikai sztenderdekkel kelljen megkövetelni. Ezt azonban az utóbbi korlátozásként élheti meg, hiszen nincs a professzionális médiával egy súlycsoportban, így eszközök és módszerek sem állnak feltétlenül rendelkezésére ahhoz, hogy a magasabb szakmaetikai küszöböt megugorja. Egyes országok mégis kodifikálják a gondosság vagy az etikus újságírás követelményét a média munkásaival szemben, ami így jogi kötelezettséggé válhat.

Az újságírói források védelme a sajtószabadság *sine qua non*-ja. Mind az Európa Tanács, mind az Európai Unió joga és bíróságai esetjoga elismeri a forrásvédelmet, kivéve nyomós közérdek eseteit, ha annak érvényesülése másképpen nem biztosítható, amikor is a forrás megnevezése jogi úton mégis kikényszeríthető. A lényeg a bizonyítási teher iránya: a vélelem a forrásvédelem mellett szól, legalábbis a luxemburgi esetjog szerint. A tömegtájékoztató szabadságáról szóló európai rendelet részletesen kibontja ezt a jogot, tételesen eltiltva a tagállamokat egyes olyan hatósági tevékenységektől, amelyek a forrás kilétének megállapítására irányulnak (lehallgatás, egyéb titkosszolgálati módszerek stb.).

A médiaszolgáltatások szabályozásáról szóló fejezetből kitűnik, hogy a nyomtatott sajtó mellé belépő rádió és televízió szabályozásának indoka eleinte a frekvenciagazdálkodás volt. Amikor azonban ezek az adók az internetre költöztek, a frekvenciakínálat szűkössége nem indokolhatta már a szabályozási igényt. Ekkor az lett a döntő indok, hogy az audiovizuális média a nyomtatott sajtóhoz képest 'invazív' és 'intruzív'. Az uniós hatáskört megalapozza, hogy ez a terület a szolgáltatások szabad áramlására vonatkozó *acquis* hatálya alá tartozik, azaz gazdasági, és nem kulturális tevékenységnek számít. A nemzeti szabályozásoknak így is jut tér. Így a tagállamok a vonatkozó irányelvvel összhangban hozzák létre független médiahatóságukat. Erre különböző megoldások

vannak. Ám a formáljogi függetlenség érvényesülése a társadalmi-kulturális tényezőktől is függ. A tartalomszabályozás nagyobb teret kap itt, mint a sajtó esetében.

A kötet még izgalmasabbá válik a véleménynyilvánítás egyre modernebb eszközeihez érve. Jóllehet a média sokfélesége a jog által védett érték, mi történik, ha a közönség választ olyan tartalmakat, amelyek addigi meggyőződését erősítik? Ha az eszmék közötti válogatást az amerikai felfogás szerint piactérszerűen képzeljük el, akkor ez nem okoz fejtörést. A közönség ízlését a jog nem szabályozhatja, legfeljebb a kínálati oldalon avatkozhat be. Németországban a törvény a magántulajdonú műsorszolgáltatók számára is előírja, hogy a vélemények sokszínűek és a hírközlés kiegyensúlyozott és pártatlan legyen. Magán-műsorszolgáltatók sem szerezhetnek harminc százalékos meghaladó részesedést a nézettségből. Az európai szabályozás előírja a harmincszázalékos európai gyártású műsorkvótát, mely rendelkezést sokan vitatják.

Az európai uniós jogalkotás tulajdonképpen a tagállami jogok közös nevezője: e kettőből kirajzolódnak a kötet címében szereplő európai eszme körvonalai. A tagállamok csak telephely szerint gyakorolhatnak felügyeletet a magán-médiaszolgáltatókra, ami a tőke és szolgáltatások szabad áramlásának megfelel, de a nemzeti kultúra őrzése szempontjainak kevésbé. A médiaszolgáltatások társadalmi felelőssége a pluralizmus kívánalmában összegezhető. A szigorúbb szabályok általában a közügyekről beszámoló médiumokat kötelezik.

A kötet utolsó fejezete az online platformok világába enged bepillantást a szabályozás lencséjén át. Az online platform kilóg a sorból. Itt a felhasználók aktív szereplők. A viszony mindig háromoldalú a platform, a felhasználó és az állam között. Itt nem a szabadság, hanem a korlátozás lehetősége a fő téma.

A szerző megállapítja, hogy a hagyományos média szűrőszerepe nem érvényesül. A platform tulajdonképpen nem média, mert nem mediál, hanem platformot ad a beszélőnek. Az online platformok veszélyeinek, káros hatásainak se szeri, se száma: álhírek, propaganda, korrupció, a politikai demagógia térnyerése. A 'visszhangkamra' és a szűrőbuborék jelenségei, amelyek felerősítik a saját véleményeket és kizárják az azzal ellentétes nézeteket, radikalizálják és polarizálják a felhasználókat és így a társadalmat.

E recenzió keretei csak annyit engednek, hogy a szerző által érintett problémák közül néhányat említsek. Ki a felelős a tartalmakért, amikor ezeket a felhasználók alkotják? Szerkesztés folyik ugyan, de a szerkesztői döntéseket algoritmusok hozzák. Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv mindenestre szerkesztőnek tekinti őket és ezzel felelősségük megkerülhetetlenné válik. Növekvő véleményhatalommal rendelkeznek, és ez Európában alapot ad a szabályozásra. Európában nem a beszélőt, hanem az infrastruktúra szolgáltatóját kötelezik a jogellenes tartalom eltávolítására. Az USA itt is enyhébben szabályoz. A szolgáltató felelőssége a hagyományos felelős szerkesztőtől leginkább abban tér el, hogy míg az előbbinek minden megjelenő tartalmat ismernie kell, másként nem jelenhet meg, addig platform szolgáltatójától nem várható, hogy a milliós nagyságrendű bejegyzésgazdaglat folyamatosan monitorozza. A különféle rezsimok a tudomásszerzéshez kötik a felelősség beálltát. A szabályozás fő célja ezenkívül az átláthatóság biztosítása,

hogy a felhasználó tudjon kommunikálni a platformmal; abban az esetben, ha például a platform valaki profilját letiltja, világos panaszkezelési mechanizmust kell fenntartani, egyfajta jogorvoslati rendszert. Biztosítani kell az elfeledtetéshez való jogot, amely alól csak szűk kivétel lehetséges, például bűnüldözési érdek.

Külön szabályok vonatkoznak a videómegosztó platformokra. A tagállamoknak a joghatóságuk alá tartozó videómegosztó platformokat kötelezniük kell az ártalmas tartalmak (terrorista, gyűlöletkeltő, erőszakos, gyermekpornográf stb. kiszűrésére).

A jogalkotó ösztönzi a társszabályozást, azaz a platform a külső jog mellett saját belső szabályzatát is alkalmazza, mintegy magatartási kódexként. A felhasználó tulajdonképpen magánszabályozás hatálya alá kerül. Trump ilyen magánszabályozás áldozatául esett első ciklusa idején, amikor a Twitter törölte a fiókját, jöllehet jogsértést nem bizonyítottak rá.

A fejezetből megismerjük a prioritizálás problémáját, amely által a platform mintegy hírszerkesztővé válik. Hogyan viszonyul ez a szólásszabadsághoz? Ha a Google valakit önkényesen hátrébb sorol a találati listáján, azt egyes amerikai bírói ítéletek a szólásszabadság megsértéseként értékelték. De a platformot nem illeti meg ugyanez a szabadság, amikor prioritizál a találatok között?

A szerző tisztázza, hogy a platformoknak joguk van arra, hogy a jogi szabályozáson túli beszédkorlátozásokat alkalmazzanak, de a tisztességes eljárás szabályai szerint. A jövőre nézve azt is felveti, vajon nem mehet-e végbe az online platformok 'alkotmányosítása'. A német terminológiából ismert *Drittwirkung* fogalmával élve ez azt jelentené, hogy az alkotmányos jogok horizontálisan, a szerződéses kapcsolatokon belül is érvényesülnek. Minden magánszereplőnek meg kellene felelnie a kormányon is számonkérhető normáknak. A platformok a nyilvánosságot strukturálják, de ezáltal nem válnak állami szereplővé. A szerző úgy véli, hogy talán a magánjogi megközelítés célszerűbbnek bizonyulhat, mint a szigorú állami szabályozás. Egy német jogesetben a Facebook törölt egy kommentet, jöllehet az nem volt jogellenes: a bíróság szerint szerződésszegést állapított meg a Grundgesetz 5., véleménynyilvánítást garantáló cikke alapján. Egy másik német bíróság egy másik hasonló ügyben másként ítélt: a platform nem köteles ugyanazt a teljes védelmet biztosítani a beszélő számára, mint az állam. A digitális szolgáltatásokról szóló rendeletben is megjelenik valami a horizontalitásból: a platformoknak figyelembe kell venniük a felhasználók szólásszabadságát, eljárásuknak pedig tisztességesnek kell lennie.

Ezen a ponton is izgalmas kitekintést kínál az amerikai jogban megalkotott 'nyilvános fórum doktrínára', amely háromféle teret különböztet meg aszerint, hogy ott a beszélő mennyire korlátlanul gyakorolhatja a szólásszabadságot: közterület, nyilvános fórumok, valamint nem nyilvános fórumok (pl. repülőtéri váró), de még ez utóbbiban sem korlátozható a szabad beszéd pusztán azon az alapon, hogy az állam nem ért vele egyet. Ha az internetet huszonegyedik századi közterületnek tekintjük, akkor a platform szolgáltatójának semmilyen lehetősége nem lesz megtagadni a hozzáférést senkitől. Ellenkező esetben viszont az államnak nem lesz lehetősége a tiltásra, de a platformnak igen, ami szintén képtelen helyzetekhez vezethet, ha a doktrína alkalmazása a magántulajdon gyakorlásába is mélyen beavatkozna. Ugyanakkor a magánterületen is lehet gyakorolni a szólásszabadságot, ha a beszélő bizonyítja, hogy az adott helyzetben máshol nem lehetetlen vagy nem volna elvárható tőle annak gyakorlása. Ez az analógia esetleg alkalmazható lehetne a magántulajdonban lévő platformokra.

A szerző végül felvillantja a továbblépés néhány lehetséges irányát. Az óriásplatformok túlzott koncentrációjával szemben elképzelhető lenne trösztellenes szabályok bevezetése, amit azonban nem tart valószínűnek. Jogszabályban lehetne korlátozni a platformok sajátos szerkesztési tevékenységét a prioritizálás korlátozásával, ami a felhasználó szólásszabadsága felé mozdítaná az egyensúlyt. Meg lehetne próbálni valamilyen közérdekű kötelezettség teljesítését előírni, vagy egyenesen – a közmédia mintájára – közszolgálati platformot létrehozni. A hagyományos médiából ismert *must carry* elv és a hálózatsemlegesség alapján előírnák a platformnak a nem jogellenes tartalom közzétételét, továbbítását, illetve – ugyancsak a média szabályozásából ismert módon – felmerülhet felügyeleti intézmény létrehozása.

A kötet végére a klasszikus, a felvilágosodás idején megfogalmazott szólásszabadságtól eljutunk addig a kérdésig, hogy vajon a platformok jórészt algoritmus vezérelte moderációs tevékenysége a szólásszabadság által védett beszédnek minősül-e, vagy netán az újságszerkesztői felelősség szabályai szerint kellene-e inkább szabályozni. Az európai szabályozás szinte kényszeríti a platformokat arra, hogy felépjenek a jogellenes felhasználói tartalmakkal szemben. De megengedi nekik, hogy magánbeszéd-kódexeket alkossanak, és azokat érvényesítsék a felhasználóikkal szemben – ezzel jóval több tartalmat törölnek annál, mint amennyi jogellenes. Sőt, itt már arra kell ügyelnie a jogalkotónak, hogy az ez irányú túlbuzgalmat leszerelje. Nincsenek még egységes válaszaink. Ma még inkább a probléma tudatosodása zajlik. De talán épp ez a legizgalmasabb szakasza minden jogi szabályozásnak.

